

Preko čudotvornog manastira do lijepog vruga na Sinjavini. Surfovanje po talasima Durmitora, i na najvišem asfaltu u Crnoj Gori. Do pukotine koja nas vraća u realnost i govori nam gdje nam je mjesto. Pad u modro jezero, prelazak preko dvije stotine metara visokog luka. Iz inata, na drugu stranu pukotine. Na kraju: upoznavanje sa rijekom koja će kasnije postati slavna.

DUŽINA: 518 km

Podgorica - Danilovgrad - man. Ostrog - Nikšić - Šavnik - Žabljak - Trsa - Plužine - Šćepan Polje - Trsa - Plužine - Šavnik - Boan - Podgorica

Start: od hotela „Keto“ ka centru Podgorice i slijedeći putokaze ka Nikšiću, tako da izađemo na put E762. Na početku 22. km skrenućemo desno, u centar Danilovgrada. Širokim novim putem brzo stižemo do donjeg, većeg dijela manastira Ostrog (crkva Svete Trojice iz 1824. godine i konak) i raskrsnice na kojoj se oštro okreće ka gornjem manastiru. Taj dio puta je strm (10%), vrlo uzan i sa prilično saobraćaja, pa „L“ i „M“ kampere treba svakako ostaviti ovdje (najprimjerenije bi bilo ostaviti ovdje svako vozilo te nastaviti pješice). Povratak: od raskrsnice kod donjeg manastira krećemo nizbrdo. Put je i ovdje uzan i neograđen, mimoilaženje traži vozačku rutinu. Tvrdi se da je put pod zaštitom sveca i da se na njemu ne dešavaju nezgode, ali oni koji su manje religiozni a više nervozni bolje će učiniti ako se vrate do Danilovgrada i odatle glavnim putem krenu ka Nikšiću.

Kanjon Nevidio

Uspion starim putem od Nikšića ka Šavniku (R5) je doživljaj za sebe. Uzan i krivudav, vodi nas u izvanredno lijepu predjelu Lukova, Ivanja i Krnova, iz kojih polako izrasta veličanstveni Durmitor.

Slijedeći cilj je ulaz u kanjon Nevidio. Kod restorana „Jatak“ i etno-sela „Nevidio“ treba ostaviti kamper (motociklisti i automobili mogu da nastave) i putićem proći još kilometar do kanjona.

Nevidio je dug oko 3 km, dubok - i toliko uzan da bi se na nekim mjestima mogao preskočiti. Kaže se da je i posljednji osvojeni kanjon u Evropi (prvi prolazak se desio šezdesetih godina prošlog vijeka) i ovo nevjerojatno mjesto je vrijedno svakog trenutka vremena i svakog truda. Za prolazak nam je potreban vodič i oprema (ronilačko odijelo). O svemu se možemo raspitati u etno-selu, a mimo toga, možemo se putem popeti do mostića iznad početka kanjona, zarad pogleda odozgo.

Jezera i Žabljak

Starim putem ka Žabljaku prolazimo selo Mljetičak (134 km) gdje treba zastati i udahnuti svjež dah sa Durmitora. Očekuje nas plato Sinjavine: *Vražje jezero* - mali tirkizni dragulj. Manje od kilometra daleko je brat-bližanac, *Riblje jezero*. Lijevo od puta je drevno groblje („grčko groblje“) sa zanimljivim stećcima.

Prekrasni predio iza su *Bare Žugića*. Ovo je jedan od najljepših pejzaža u Crnoj Gori.

Niz obronke Kučajevice brzo se spuštamo do Njegovuđe. Tu se (161 km) nalazi mjesto na kome će ka *Zminičkom jezeru* skrenuti svi osim možda vozača „L“ kampera. Jezero je usamljena, tajna ljepota koja blista među strukovima trske i zelenim dlanovima lokvanja.

Na Žabljaku se može ostati danima.

Štuoc, kanjoni Tare i Sušice

Detur do sela *Mala Crna Gora* i *kanjona Sušice* ne preporučuje se kamperima jer su putevi uzani, sa velikim nagibima.

Put nas iz Žabljaka vodi na zapad, predjelom zvanim ne bez razloga *Pitomine* - zavodljiva ljepota livada istaknuta je surovim obrisima Mededa koji se diže nad Crnim jezerom.

Četiri kilometra od centra je skretanje za vidikovac Čurevac sa koga se pruža pogled u kanjon Tare, a mi ćemo produžiti lijevo i početi ozbiljan uspon ka restoranu „Momčilov grad“ i vrhu Štuoc. Asfalt je uzan - a pogledi široki i veličanstveni.

Prevoj ispod Štuoca - nadmorska visina 1952 m - najviša je tačka na koju u Crnoj Gori može da se stigne nekim asfaltnim putem. Malo ispred prevoja je par tačaka sa kojih se pruža najbolji pogled u kanjon Tare. Prije nego što zademo u četinarsku šumu, otvara se pogled na planine na zapadu Durmitora: najprije na zatalasanu, izrovanu ljepotu Pivske planine, a onda i na udaljene, veličanstvene, oštre siluete Bioča, Maglića i Volujka, na granici sa Bosnom.

Do odvajanja puta za Malu Crnu Goru stižemo preko zaravni pune talasa, po kojima put skakuće kao po toboganu u nekom zabavnom parku. Posebno će ovdje biti oduševljeni motociklisti.

U samo seoce nećemo već nastavljamo ka kanjonu Sušice. No kako je asfalt odavde širok samo 2,5m, raskrsnica je najdalja tačka za kampere. Krajnja tačka za ostale je 2 km dalje, na mjestu na kome se desno odvaja makadam koji vodi u kanjon. Desno od raskrsnice pješice možemo otići do stotinak metara udaljenog mjesta među borovima sa koga se pruža pogled u veličanstveni, divlji kanjon Sušice. (Oprezno: ivica litice!)

Za hrabre

Još nešto se može vidjeti sa ovog mjesta: na suprotnom zidu kanjona s mukom se uspinje nit makadama, ka ivici koja je kao nožem odsječena. To je put ka selu Nedajno, divna mogućnost za one za robusnijim vozilima da nastave ovaj naš krug. Oni koji prođu na drugu stranu imaće bogatu nagradu - fantastični prizori u kanjonu, na najljepši način zaokružena avantura.

Žabljak

Još jednom: na Žabljaku treba ostati par dana, posjetiti Crno, i bar još Zminje jezero, popeti se žičarom na Savin kuk...

Vanzemaljski predjeli

Krenut ćemo iz Žabljaka i početi drugi, južni dio kruga oko krune Durmitora.

Ovdje sve liči na kamenite djelove Anda i marsovske pejzaže.

Prolazimo ispod upečatljive, ogromne kupe vrha *Stožina* koja štrči nad ostalim i predstavlja zaštitni znak Pošćenske doline, čiji se kameni kaos otvara pred nama.

Put je usječen u strme strane Lomnog dola i Uvite grede, i na njemu ćemo imati osjećaj da smo muva koja puži po zidu - perspektive su ovdje među najboljima u Crnoj Gori.

Prevoj *Sedlo* je na visini od 1895 mnnv, i ponovo je granica dva svijeta - sa one druge strane se put spušta u grandiozni cirk Dobrog dola. Tu je i odmoriste sa koga se odvaja planinarska staza ka Škrčkom jezeru i Bobotovom kuku, najvišem vrhu Durmitora (2523 m).

Očekuje nas još dosta „goredoliranja“ predjelima čudnog, ponekad vanzemaljskog izgleda. Proći ćemo i mjesta sa kojih se dobro vide poludjeli, u vertikalu izvnutri slojevi stijena na Prutašu i Šarenim pasovima, podijeljeni prugama trave, prije nego što stignemo na raskrsnicu u Pišču.

Pivsko jezero

Put ka Plužinama spušta nas iz visina ka nestvarno modrom Pivskom jezeru. Malo prije izlaska na put E762 prolazimo „tunelsku“ raskrsnicu: to čudno mjesto u kratkom tunelu čiji su zidovi živa stijena, i koji ima dva izlaza: lijevo se odlazi ka selu Duži a desno ka putu uz jezero.

Slijedi najatraktivniji dio kanjona Pive.

Put nas vodi preko brane hidrocentrale Mratinje, i teško je odoljeti i ne pogledati sa ograde na „suvu“ stranu na kojoj zjapi ponor dubok 220 metara, ukrašen na dnu svilenom trakom Pive. Par km iza brane prelazimo na drugu stranu kanjona malim uzanim mostom koji je opet iskušenje za strasne lovce na nezaboravne momente.

Pivski manastir

Nepunih 8 km od Plužina, desno se odvaja put ka 400 m udaljenom Pivskom manastiru (16. vijek). Najveći je pravoslavni manastir sagrađen u ovim krajevima tokom otomanske okupacije. Zanimljiva je istorija manastira, njegovo kompletno izmještanje sa prvobitne lokacije zbog gradnje hidroelektrane, i sve ono što se u njemu može vidjeti - od fresaka do vrijednih predmeta u manastirskoj riznici.

Nove ljepote

Šćepan Polje, granični prelaz sa Bosnom, je značajno mjesto: ovdje se vjenčavaju Piva i Tara. Uzanim putem ka Crkvičkom polju ponovo se penjemo u skute Durmitora i u predjele nove ljepote. Prije no što obavezno predahnemo u selu Trsa, skrećemo lijevo - da naplatimo dug kanjonu Sušice i stignemo do sela Nedajno.

Sa vidikovca iznad sela vidjećemo udaljeno stječiste kanjona Sušice i Tare, fantastične, ogromne zidove koji padaju u ponor Sušice - i blisku, koliko rukom da se dodirne, površ na strani Male Crne Gore, od koje nas ponovo odvaja moćna dubina. Od Trse vodi 11 km dug spust ka „tunelskoj“ raskrsnici i putu uz jezero.

Romantika

Spust ka malom mjestu Boan vodi nas obodom kanjona Bukovice i nudi par lijepih vidikovaca. Iza Boana, prolazimo kroz mali kanjon rijeke Tušnje pa se penjemo na malenu planinu Semolj. Romantičan put kroz lijepu šumu.

Sa prevoja (1570 m) padamo u uzanu, duboku i dugu dolinu u kojoj polako sazrijeva mlada i stidljiva Morača. Naravno da nećemo ni ovdje ostati bez lijepih pogleda, sve do Mioske - raskrsnice koja nas izvodi na put E65/E80. Dio do Podgorice je jednostavan (i nesrazmjerno atraktivan).

PANORAMSKI PUTEVI CRNE GORE

GPS
www.panoramski.putevi.montenegro.travel

- Kulturna dobra:**
1. Manastir Piva
 2. Crkva pod Sokolom
 3. Manastir Podmalinsko
 4. Dvorski kompleks kralja Nikole
 5. Manastir Morača
 6. Manastir Ostrog
 7. Duklja - Doclea
 8. Dvorski kompleks na Kruševcu

- Prirodne ljepote:**
1. Nacionalni park Biogradska gora
 2. Nacionalni park Prokletije
 3. Nacionalni park Durmitor
 4. Nacionalni park Lovćen
 5. Nacionalni park Skadarsko jezero
 6. Kanjon Tare
 7. Kanjon Komarnice (Nevidio)
 8. Kanjon Pive
 9. Kanjon Morače
 10. Brdo Trebjesa
- Samo dio bogate kulturne i prirodne baštine Crne Gore duž panoramskih puteva.

Panoramski putevi Crne Gore
 Izdavač: Ministarstvo održivog razvoja i turizma Crne Gore; **Projektni tim:** Dušana Pavičević, Anka Kujović, Branimir Raičević, Jovan Eraković, Kirsu Hyvaerinen, dr Thomas Wöhrstein, Milica Vušurović, Gojko Cimbalević, Karsten Schöpfer; **Autor teksta:** Jovan Eraković; **Fotografije:** Jovan Eraković, Miodrag Bogdanović, Mobil Total, arhiva NTO; **Prevod:** Porta Aperta; **Redaktori:** Sonja Živaljević, Vesna Vukadinović; **Dizajn i priprema:** Ivanka Haverić; **Stampa:** Studio MOUSE; **Tiraž:** 1000

U svim gradovima postoje info centri turističkih lokalnih organizacija od kojih možete dobiti dodatne informacije i objašnjenja.

Kategorije vozila

Atraktivni putevi u Crnoj Gori su često uzani, krivudavi i sa velikim nagibima. Da bi se specificirala mogućnost prolaska za različita vozila, definisane su kategorije:

1. Motocikli (m)

1. Automobili (a)

2. Mali kamperi (S)
 Dužina do 5,60 m
 Širina do 2,30 m
 Visina do 2,70 m

3. Srednji kamperi (M)
 Dužina do 7,00 m
 Širina do 2,30 m
 Visina do 3,50 m

4. Veliki kamperi (L)
 Dužina 7,00 m i više
 Širina 2,30 m i više
 Visina 3,50 m i više

Napomena:

U ovom momentu rute nijesu preporučljive za velike kampere (L) i vozače bez iskustva.

Različita godišnja doba nose sa sobom različite izazove.

Za dodatne informacije i važne napomene vezane za vožnju i puteve posjetite sajt:
www.panoramski.putevi.montenegro.travel

Hrana, piće i suveniri

Crna Gora je bogata izvorima pitke, zdrave vode. Ukusu izvorske vode dodajte i vrhunske ukuse domaće kuhinje. Na rutama ćete primijetiti i oznake za puteve vina, sira i meda, ali i mimo njih ne propustajte prilike da od domaćina kupite namirnice. Probajte i njihovu rakiju, medovinu i naravno - vrhunska vina. Autentični suveniri od vune i drveta biće ne samo uspomena nego i vrlo korisni predmeti.

Manastir Ostrog

Dvije male crkve gornjeg manastira Ostrog su okamenjeni stihovi uzidani u špiljama litice Ostroška greda, vrtoglavo visoko nad dolinom Zete. Manastir je u 17. vijeku osnovao Sveti Vasilije Ostroški, i do danas je ostao najcjeljenije mjesto hodočašća u Crnoj Gori a spada i u najposjećenije manastire na čitavom Balkanu. Ovdje se dolazi s nadom u čudotvorno izlječenje pa nisu rijetki vjernici iz čitavog svijeta, hrišćani i muslimani - stoga očekujte gužvu na velikoj terasi sa koje se pruža nevjerovatnan pogled.

Dvije crkvice su oslikane freskama. U onoj koja je posvećena Vavedenju svete Bogorodice i u kojoj se nalaze i mošti Svetog Vasilija, freske su izradene na stjenovitim zidovima.

